

Kl. 1 LO SP

język polski

Temat: **Artystyczna parafraza psalmów - wprowadzenie do lektury *Psalterza Dawidów* Jana Kochanowskiego.**

Przeczytaj informacje dotyczące genezy, tematyki, kompozycji i stylu *Psalterza Dawidów*, a także cech gatunkowych *psalmu*. Następnie odpowiedz na umieszczone poniżej pytania.

Geneza

Psalterz Dawidowy przekładania Jana Kochanowskiego jest poetycką parafrazą biblijnej Księgi Psalmów, jednej z literackich ksiąg Starego Testamentu. Rodowód *Psalterza* ma związek z olbrzymim znaczeniem Biblii, jakie nadała jej reformacja. Najważniejszą ideą ruchu reformacyjnego było bowiem uznanie Pisma za jedyne źródło objawienia. Protestanci odrzucili pośrednictwo kapłanów w drodze do zbawienia i podkreślali, że każdy człowiek przez indywidualną lekturę Biblii sam może się zbliżyć do Boga. Chęć udostępnienia wiernym Biblii w ich językach oraz wynalazek druku zaowocowały rozkwitem przekładów Pisma na języki narodowe. Z tego postępu w dziedzinie studiów i tłumaczeń biblijnych skorzystał także Kochanowski.

Psalterz Dawidów jest uważany za jedno z najpiękniejszych dzieł poetyckiego przekładu powstałych w epoce staropolskiej. Pracę nad zbiorem poeta poprzedził wnikliwymi studiami nad Biblią. Jako podstawę poetyckiej parafrazy (swobodnego nawiązania do tekstu oryginalnego i jego przeróbki) wykorzystał wczesnochrześcijańską Wulgatę (pochodzą z niej pierwsze wersy utworów), ale sięgał także do kalwińskiej Biblii brzeskiej, dostosowując przekład do rodzimych warunków i obyczajowości.

Zbiór ukazał się w 1579 r. nakładem Drukarni Łazarzowej. Kilka miesięcy później wybitny polski kompozytor Mikołaj Gomółka napisał muzykę do tekstów. *Psalterz* stał się jedną z najpopularniejszych polskich książek, nie tylko w kręgach chrześcijańskich, lecz także protestanckich. Wiele psalmów zachowało popularność aż do dziś.

O gatunku

psalm (gr. *psalmós* – od *psallein* oznaczającego śpiew przy akompaniamencie instrumentu strunowego zwanego *psalterion*) – hebrajski utwór liryczny, rodzaj pieśni religijnej o podniosłym charakterze modlitewno-hymnicznym, której adresatem jest zazwyczaj Bóg.

Przypomnienie!

Kanoniczny zbiór psalmów Biblii Hebrajskiej obejmuje 150 tego typu utworów. Tradycyjnie autorstwo większości z nich przypisuje się królowi Dawidowi, obdarzonemu zarówno talentem poetyckim, jak i muzycznym. Współcześni bibliści wskazują, że nazwa *Psalterz Dawidowy* służyła raczej uwydatnieniu roli króla w powstawaniu księgi. W rzeczywistości psalmy są dziełem wielu autorów z bardzo różnych okresów i środowisk. Ulegały też wielokrotnym przeróbkom, adaptacjom i opracowaniom.

Kompozycja i styl *Psalterza Dawidów* J. Kochanowskiego

Kochanowski w swojej pracy oparł się na łacińskim przekładzie hebrajskiego oryginału. Jego *Psalterz* jest bardziej artystyczną parafrazą niż literalnym przekładem. Poeta odszedł od wiernego tłumaczenia biblijnych wersetów na rzecz kreowania obrazów poetyckich. Czerpał z tradycji antycznej i renesansowych elementów poetyki, czego odzwierciedleniem są liczne odwołania do poezji klasycznej, zwłaszcza Horacego.

Psalmy Kochanowskiego cechuje przełamywanie konwencji retorycznej oryginałów, np. pojawiają się fragmenty rozmów z Bogiem. Wzorzec horacjański sprawił, że wersełom biblijnym poeta nadał charakter stroficzny. Częstym zabiegiem poetyckim są powtórzenia i paralelizmy, obecne zarówno w składni, jak i kompozycji całego utworu. Bogata metaforyka, o zabarwieniu antycznym czy wręcz mitologicznym, oraz liczne i różnorodne epitety to kolejna cecha stylu tego niezwykłego przekładu.

Człowiek i jego relacje z Bogiem, czyli o tematyce psalmów

Tematyka poszczególnych psalmów przypomina ich biblijne pierwowzory (utwory mają charakter dziękczynny, błagalny, pokutny itp.). W psalmach, podobnie jak w innych odmianach swojej twórczości, Kochanowski przyjmuje postawę humanizmu chrześcijańskiego – harmonijnie łączy nawiązania do różnych źródeł, w tym do liryki Horacego i myśli renesansowej. Powstałe w ten sposób teksty skupiają się na człowieku i jego relacjach z Bogiem. Starotestamentowy surowy Jahwe zyskał rysy odrodzeniowego Stwórcy, szczodrego i miłosiernego budowniczego świata (topos *Deus Faber*), który obdarował człowieka władzą nad dziełem stworzenia i gotów mu wybaczać błędy. Ciepły, niemal ojcowski wizerunek Boga udało się uzyskać poecie dzięki antropomorfizacji Stwórcy – przypisaniu mu ludzkich cech cielesnych i doznań psychicznych. Złagodzenie różnic między karzącym Jahwe a jego wybaczącym Synem przyniosło przekładowi Kochanowskiego dużą popularność.

Ze względu na podejmowaną problematykę i charakter wypowiedzi można wyróżnić następujące kategorie psalmów:

- dziękczynne,
- pokutne,
- patriotyczne,
- historyczne,
- złorzeczące,
- lamentacyjne,
- błagalne,
- mesjańskie,
- prorockie,
- obrzędowe.

Podział ten nie jest sztywny, w jednym psalmie zwykle występują na raz cechy kilku kategorii. O charakterze utworu decyduje jedynie ich natężenie.

Źródło:

<https://www.terazmatura.pl/strefa-ucznia/jezyk-polski/lektury/jan-kochanowski-psalterz-dawidow>

KARTA PRACY

Wykorzystując informacje zawarte w powyższym tekście, odpowiedz na pytania.

1. Jaka była najważniejsza idea ruchu reformatorskiego?

.....
.....
.....
.....

2. Co kryje się pod terminem *parafraza*? Dlaczego używamy go w odniesieniu do *Psalterza Dawidów* Jana Kochanowskiego?

.....
.....

.....

.....

3. Zdefiniuj termin *psalm*.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ile utworów obejmuje kanoniczny zbiór psalmów Biblii Hebrajskiej? Komu przypisuje się autorstwo większości z nich?

.....

.....

.....

5. Czym przejawia się przełamywanie konwencji retorycznej w *Psalterzu Dawidów* Jana Kochanowskiego? Podaj trzy przykłady.

.....

.....

.....

.....

.....